

Juhis füüsilisest isikutest osanike/aktsionäride seoste arvestamise kohta

Füüsiline isik kui ettevõtja

Ettevõtja mõiste tuleneb Euroopa Kohtu praktikast, mis on kokkuvõtlikult välja toodud ka Euroopa Komisjoni poolt välja antud selgituses „Komisjoni teatis riigiabi mõiste kohta ELi toimimise lepingu artikli 107 lõike 1 tähenduses“:

„Euroopa Kohus on määratlenud ettevõtjaid sõltumata nende õiguslikust seisundist ja nende rahastamise viisist järjekindlalt majandustegevusega tegelevate üksustena. /.../ Ainus oluline kriteerium on, kas ta tegeleb majandustegevusega. /.../ Mitut eraldiseisvat juriidilist isikut võidakse riigiabieeskirjade kohaldamise eesmärgil lugeda üht majandusüksust moodustavaks. Sel juhul peetakse seda majandusüksust asjaomaseks ettevõtjaks. Euroopa Kohus arvestab enamusosaluse olemasolu ning muid asjaomaseid funktsionaalseid, majanduslikke ja orgaanilisi sidemeid.“

Euroopa Komisjon on täiendavalt selgitanud: „In accordance with the case law, an undertaking is defined as a single economic entity when it has a common source of control. This concept relies on the ability of one of the stakeholders to influence the economic behaviour of the downstream enterprise.“

Eelnevast tulenevalt käsitletakse ettevõtjana mitte üksnes üht äriühingut, vaid majandusüksust, mille moodustavad omavahel enamusosalusega seotud isikud.

Riigiabi regulatsioonis¹ käsitletakse ettevõtjana isikut (sõltumata tema vormist, sh võib ettevõtja olla ka füüsiline isik), kes tegeleb majandustegevusega. Kui üks isik teist kontrollib, sekkudes otseselt või kaudselt tema juhtimisse, siis käsitletakse neid omavahel seotuna ehk ühe majandusüksusena².

Kuna ettevõtja mõiste ei sõltu vormist ega õiguslikust seisundist, saab ka füüsilist isikut käsitleda ettevõtjana, kui ta tegeleb majandustegevusega.

Füüsilise isiku seoste arvestamise aluseks on Euroopa Kohtu kaasus C-222/04 Cassa di Risparmio di Firenze, milles on sätestatud järgmist:

- 110 *Siiski ei ole välistatud, et majandustegevus koosneb selliste asjaolude kogumist, kus üks üksus on otseselt turuga kontaktis ja teisalt terviku moodustava majandusüksuse sees seda üksust kontrolliv üksus on kaudselt turuga kontaktis.*
- 111 *Sellega seoses tuleb rõhutada, et üksnes osaluste, isegi kontrollosaluste omamisest ei piisa, et nende osaluste omaniku tegevust majandustegevuseks lugeda, kui see tekitab üksnes aktsionäriks või osanikuks olemisega kaasnevate õiguste kasutamist ning olenevalt olukorrast dividendide saamist, mis on lihtsalt omandi viljad.*
- 112 **Seevastu tuleb äriühingus kontrollosalust omavat üksust, kes tegelikult ka seda äriühingut kontrollib, sekkudes otseselt või kaudselt selle juhtimisse, lugeda aktiivselt kontrollitava ettevõtja majandustegevuses osalevaks.**

Euroopa Komisjon on 13.03.2020 vastuses Lätile selgitanud: „...the mere acquisition and holding of shares in a company is not regarded as an economic activity, in accordance with the case-law of the Court of Justice of the European Union. For instance, in the example that you provide, a person who owns 50%+1% is not necessarily regarded as an economic activity inasmuch as his

¹ Riigiabi mõiste teatis: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/HTML/?uri=CELEX:52016XC0719\(05\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/HTML/?uri=CELEX:52016XC0719(05)&from=EN)

² Euroopa Kohtu 10. jaanuari 2006. aasta otsus kohtuasjas Cassa di Risparmio di Firenze SpA ja teised, C-222/04, ECLI EU:C:2006:8, punktid 107–118 ja 125.

activity is limited to the mere acquisition and holding of the shares. **However, if a natural person is involved in any kind of form of managements (such as rights to vote, appointment of board, acting in supervisory board, management of shares), the person is deemed to have an economic activity. It follows that if the company owner acts in the company board or supervisory board of different companies, it is considered to have an economic activity.**"

Eeltoodu tõttu võib äriühinguid ühendavaks lüliks olla ka füüsilisest isikust enamusosanik/aktsionär, kui ta on käsitletav ettevõtjana ehk kui ta sekkub otseselt või kaudselt äriühingu majandustegevusse. Kuna enamusosalus annab isikule õiguse ettevõtte otsuseid suunata, sh valida juhatust (mis on käsitletav kui kaudne juhtimises osalemine), siis vaikimisi arvestab EAS kõik enamusosanikud/aktsionärid majandustegevuses osalevateks isikuteks ehk ettevõtjateks ja vaatab selle füüsilise isikuga enamusosalusega seotud juriidilisi isikuid kui gruppi ning ettevõtja suuruse ning VTA piirmäära arvestamisel võetakse arvesse kõiki selle füüsilise isikuga enamusosaluste kaudu seotud äriühinguid. Samamoodi arvestatakse füüsiliste isikute seoseid ka taotleja emaettevõtja ja teiste seotud ettevõtjate puhul.

Ettevõtja suuruse määramine

Füüsiliste isikute seoste arvestamine on ettevõtja suuruse määramisel oluline üksnes seotud ettevõtete (sidusettevõtete) kontekstis. Euroopa Komisjon on oma 20.11.2017 vastuses Luksemburgile öelnud: „Partner relationships cannot be created through natural persons.“

Seega tuleb füüsilisest isikust enamusosaniku/aktsionäri puhul vaadata temaga enamusosaluse kaudu seotud teisi ettevõtjaid ja nende andmed 100% liita taotleja andmetele. Sellisel juhul ei kohaldu sama või sarnase turu tingimus ning temaga enamusosaluse kaudu seotud teised äriühingud tuleb arvesse võtta tegevusalast sõltumata. Juhul aga, kui füüsilisest isikust osaniku osa suurus on 50% või väiksem, ei tule temaga seotud isikuid vaadata.

Juhul, kui ettevõtja osanikud on kolm füüsilist isikut võrdsetes osades, siis ei ole ühelgi osanikul selle ettevõtja üle valitsevat mõju, mistõttu ei saa üks füüsiline isik mõjutada ettevõtja otsuseid, sh ei saa ainuisikuliselt juhatuse liiget määrata, mistõttu ei ole see füüsilisest isikust osanik käsitletav ettevõtjana.

Samas tuleb tähelepanu pöörata, kas tegemist ei ole füüsiliste isikute grupi kaudu seotud teiste äriühingutega, ehk kas samadele isikute ringile kuulub veel mõni äriühing. Üldise grupierandi määramise artikli 3 lõike 3 neljandas lõigus on sätestatud: „Ettevõtjaid, kellel on mõni nimetatud suhe füüsilise isiku või ühiselt tegutseva füüsiliste isikute rühma kaudu, käsitatakse samuti sidusettevõtjana, kui nende tegevus või osa tegevusest toimub samal asjaomasel turul või lähiturudel.“

Seega, kui seos kahe ettevõtja vahel on füüsiliste isikute grupi kaudu ehk ühed ja samad füüsilised isikud omavad ühist valitsevat mõju kahe ettevõtja üle, tuleb nendega seotud teised äriühingud arvesse võtta juhul, kui need tegutsevad samal või lähiturul. Lähiturug on tootmisahelas vahetult asjaomase turu ees või järel asuva toote või teenuse turg. Sellest tulenevalt tuleb hinnata, kas samadele isikutele kuuluv teine äriühing tegeleb samal turul või lähiturul. Lähiturug on tootmisahelas vahetult asjaomase turu ees või järel asuva toote või teenuse turg.

Näiteks kui osanikke on 3 füüsilist isikut, kel kõigil on võrdsed (33,3%) osaluse suurus, siis üksikult ei ole tegemist valitseva mõjuga. Kuid kui samal füüsiliste isikute grupil on mõni teine ettevõtja, mis tegutseb sarnasel või lähiturul, siis tuleb nende ettevõtjate andmed siiski liita. Samuti juhul, kui on kolm füüsilisest isikust osanikku võrdsetes osades (nt Jüri, Mati ja Kalle), ning Jüri ja Kallel on veel üks ettevõtja, kus nad kahekesi omavad valitsevat mõju (nende osaluse suurus kokku üle 50%), siis tuleb ka nende ettevõtjate andmed liita, kui tegemist on sama või lähituruga.

Raskustes olemise kontroll

Kuna füüsilisest isikust enamusosanik/aktsionär on käsitletav ettevõtjana ning seob kõik temaga valitseva mõjuga seotud äriühingud ühte gruppi, tuleb ka raskustes olemise hindamisel võtta arvesse kõik selle füüsilise isiku valitseva mõju all olevad äriühingud.

Üldise grupierandi määruses toodud raskustes oleva ettevõtja kontroll sätestab, et raskustes ei tohi olla ettevõtja ning kuna ettevõtja hõlmab enamusosalustega seotud üksuseid, siis sellest järeldubki, et raskuste kontrollimisel arvestatakse kõiki seotud äriühinguid. Euroopa Komisjon on andnud järgmisi selgitusi:

„This means that for a situation as described in your question, in which the legal entity applying for aid under the GBER is part of a group and is itself not in difficulty, it needs to be established that also the group is not in difficulties. This assessment should be carried out on the basis of consolidated financial statements. If such consolidated financial statements are not available it is possible to carry out a plausibility check of the financial situation of the group on the basis of stand-alone financial statements of the individual economic units forming the group (by adding up these stand-alone financial statements).“

„In a GBER scenario, if the legal entity applying for aid is not in difficulty, a plausibility check shall be conducted at the level of the group to confirm the overall financial situation. If there are no particular reasons to indicate difficulty at the level of the economic unit, it should be possible to grant aid under the GBER.“

Eeltoodust järeldub, et raskusi tuleb hinnata esmalt taotleja majandusnäitajatest lähtuvalt ning seejärel tuleb vaadata ka grupi kui terviku majandusnäitajaid. Kuna füüsilise isikuga seotud äriühingute andmeid ei konsolideerita, tuleb vaadata kõigi äriühingute majandusaasta aruandes olevad vastavad näitajad kokku liita ning selle põhjal hinnata, kas grupp kui tervik on raskustes või mitte.

Juhul, kui ühe füüsilise isikuga on seotud väga palju äriühinguid, siis läheb kõigi äriühingute majandusnäitajate kontroll ülemääraselt suureks ning ebamõistliku halduskoormuse vältimiseks on põhjendatud kasutada toetuse saaja osaniku poolset deklaratsiooni, millega ta kinnitab, et tema kaudu seotud äriühingute grupp tervikuna ei vasta raskustes oleva ettevõtja tunnustele üldise grupierandi määruse artikli 2 punkti 18 mõistes.

Vähese tähtsusega abi piirmäära arvutamine

Füüsiliste isikute seosed mõjutavad ka vähese tähtsusega abi piirmäära arvutamist. Kuna füüsilisest isikust enamusosanikku/aktsionäri käsitletakse kui ettevõtjat, siis tuleb VTA piirmäära arvutamisel kõikide selle füüsilise isiku enamusosalusega äriühingutele kolme aasta jooksul antud vähese tähtsusega abi kokku liita.

Juhul, kui ettevõtja osanikud on kolm füüsilist isikut võrdsetes osades, siis ei ole ühelgi osanikul selle ettevõtja üle valitsevat mõju, mistõttu ei saa üks füüsiline isik mõjutada ettevõtja otsuseid, sh ei saa ainuisikuliselt juhatuse liiget määrata, mistõttu ei ole see füüsilisest isikust osanik käsitletav ettevõtjana. Seetõttu ei tule selliste osanike teisi äriühinguid VTA piirmäära arvutamisel arvesse võtta, kuna nad ei vasta VTA määruse artikli 2 lõikes 2 toodud ühe ettevõtja tunnustele.